

1965); (RK) (R. Kocourek): *Novinářské štěstí* F. G., *Lid. demokracie* 18. 9. 1966; S. Toms ml.: *Akademie ocenila práci novinářů (o udělení ceny ČSAV F. G.)*, *Novinář* 1966, č. 1; J. Hüttlová, E. Svobodová: *Za profesorem F. G., Zprávy Jednoty klas. filologů* 1973, č. 2; svs.: *ref. Pane doktore . . .*, *Svob. slovo* 29. 8. 1975; J. Wenig: *Klasik novinářství F. G., Štafeta* 1976, č. 3; vl. (Š. Vlašín): *Nedožitě jubileum reportéra, Tvorba* 1976, č. 38; B. Kraus: *Z mládí F. G., Novinář* 1978, č. 5.

ah, et

Zikmund **Gelenius** viz Zikmund **Hrubý**  
z Jelení

Šimon **Gelenius Sušický**

\* asi před 1570 *Sušice*

† 17. 8. 1599 *Sušice*

Autor filozofických učebnic.

Uváděn též jako Jelenius (pravděpodobně syn Jana Jelena). Studoval 1581 na malostranské škole, pak na pražské univerzitě (1591 bakalářem). 1592–97 byl rektorem školy v Českém Brodě, 1597 se vrátil do Sušice, kde se oženil, ale zakrátko zemřel na mor.

Jako učebnice pro své žáky zpracoval podle oblíbených děl francouzských humanistů P. Rama a A. Talaea první české spisy o logice a rétorice. Zpracováním Ramova díla pronikla do české literatury modernější humanistická koncepce logiky, překonávající středověké aristotelské pojetí. Význam G. textu tkví i ve snaze vytvořit české filozofické názvosloví. Doplňkem obou učebnic je v rukopisném sborníku, pocházejícím patrně z autorova okolí, jeho bohatě komentovaný překlad Ciceronova filozofického spisu *Paradoxa*; stoické

rady k spořádanému životu jsou ve výkladech konfrontovány s křesťanským ideálem. G. český překlad žalmů se nedochoval. G. psal také latinské příležitostné básně.

RUKOPISNĚ: *Logica* (po 1590); *Rhetorického umění kniha první* (po 1590); M. T. Cicero: *Paradoxa* (překlad). ■ *EDICE: Logika* (1926, ed. Č. Stehlík). ■

*BIBLIOGRAFIE: F. M. Bartoš: Soupis rukopisů Národního muzea v Praze, d. 1, č. 1 057* (1926); *Rukověť human. básnictví 2* (1966). ■ *LITERATURA: Č. Zíbrt: Česká logika ze 16. století od Š. G. S., ČČM* 1898; *Z. Winter in Život a učení na partikulárních školách v Čechách v 15. a 16. stol.* (1901); K. Svoboda: *Š. Gelenia S. překlad a výklad Ciceronových Paradox, LF* 1916 + *Š. Gelenia S. Logika a Rétorika, LF* 1917; J. Král in *Š. G. S.: Logika* (1926); *Rukověť human. básnictví 2* (1966).

jk

František **Gellner**

\* 19. 6. 1881 *Mladá Boleslav*

† asi září 1914 válečná fronta Halič

Básník a satirik, jenž v lyrice popěvkovitého charakteru dospěl od mravní deziluze ke skeptické vyrovnanosti, prozaik, fejetonista, dramatik, karikaturista, grafik a malíř.

Jeho otec, nezámožný židovský obchodník, byl přesvědčením socialista se zájmem o soudobou literaturu, matka měla spisovatelské sklony. V Mladé Boleslavi vychodil G. základní školu a 1891–99 také gymnázium. Za studií se spřátelil s mladším spolužákem, básníkem J. Machem, podílel se na vydávání mladoboleslavských studentských časopisů *Lípa*, *Lucerna*, *Pěle-měle* a *Mládí* a uveřejňoval v nich verše, překlady (Goethe, Heine, Nietzsche, Stirner) i kresby. Po maturitě odešel na techniku do Vídně, kde však během dvou let složil pouze zkoušku z kreslení. Žil bohémským životem, navštěvoval anarchistické schůze a začal psát do *Nového kultu*. 1901 odešel na báňskou akademii v Příbrami, pokračoval v dřívějším způsobu života a zajížděl často do Prahy, mj. i mezi anarchistickou společností

v Neumannově olšanské vile (K. Toman, F. Šrámek, M. Majerová, J. Mach, L. Freimuth aj.). Na podzim 1904 nastoupil v Litoměřicích dvouletou vojenskou službu, ale po roce šikanování byl propuštěn. 1905 odjel na malířská studia do Mnichova, ještě téhož roku do Paříže, kde se živil ilustracemi pro satirické časopisy Rire, Cri de Paris a Le temps nouveau. Stýkal se zde s K. Tomanem, M. Majerovou a H. Malířovou. 1908 se kvůli otcově nemoci vrátil do Čech, 1909 vstoupil na malířskou akademii v Drážďanech a po roce znovu odjel do Paříže. Od poloviny 1911 žil v Brně, kde přispíval do Lidových novin, nejprve externě jako karikaturista, později se stal členem redakce a literárně se staral o poslední stránku nedělní přílohy listu, Večerů. Soustředil se k pilné a mnohotvárné umělecké práci a zúčastňoval se i politického života, především jako jednatel Občanského klubu Lidové strany pokrokové. V srpnu 1914, přestože byl nemocen, narukoval do Mladé Boleslavi a odtud zakrátko odjel na haličskou frontu. Od 13. 9. 1914 byl u svého pluku veden jako nezvěstný.

Počátky G. poezie jsou poznamenány heinovskou ironií a sebeironií. Pod cynicky lehkovážným titulem prvotiny *Po nás at' přijde potopa!* se skrývá konflikt mladické opravdovosti s malostí doby, pokryteckými ideály a maloměšťáctvím. Tato rozhodující básníkova životní zkušenost vyznívá buďto pateticky hořkým zklamáním, nebo suše konstatující rezignací. Vystřízlivělá básníkova dychtivost po životě se omezila na oblast milostných vztahů, neprosně střízlivý pohled přitom odhaluje jejich sexuální základ. Zdůrazňovanou banalitou motivů, jejich deziluzivním pojetím a důrazem na jednoznačné přímé pojmenování se G. stavěl ostře proti soudobé symbolistně dekadentní poezii, jejímž poetizujícím obrátům a elegické náladě však zůstal místy poplatný. Skepse k vůdčím hodnotám společnosti se ještě prohloubila ve sbírce *Radosti života*: bolestné zpovědi se tu proměnily ve věcný nadhled. Zároveň s odstupem od vlastních bolestí obracel se básník — místy s neskrývaným soucitem — k utrpení druhých. Zvýšená předmětnost pohledu vedla k epizaci básní, k dějovému navození výjevů a scének z noční ulice, hospod a kaváren, převažujících dějišť vsí G. tvorby. Intonaci popěvku spojuje G. nyní výrazněji se slovními obraty, refrény a pointami kupletů a šansonů. V posmrtně vydaných *Nových ver-*

*šich* dále pokračovala epizace a objektivizace; skepse tu získala vyrovnaný, teskný tón. Tragika lidského života, kterou G. prvotina zpřítomňovala s hněvivým patosem, je tu sledována z chápavého odstupu a komentována jako by mimochodem nonšalantními hovorovými obraty. Postoj nezaujatého pozorovatele, který pouhou praktickou aplikací nebo logickým rozvedením odhalí pokrytectví vznešených frází, prohloubil G. v básních politikosatirických, navazujících na havlíčkovskou tradici. Za svého brněnského působení jimi ve Večerech pravidelně sledoval i běžné aktuality a doprovázel je satirickými kresbami; trvalou hodnotu mají především sarkastické portréty oportunistických politiků z řad mladočechů, klerikálů a sociálních demokratů. V *Cestě do hor a jiných povídkách* je autorův pohled na lidské slabosti nejkonkrétnější v prózách z židovského prostředí. Organičtější než v těchto anekdotických příbězích spojil G. epický sklon svého posledního údobí se svou životní filozofií v rozsáhlé veršované skladbě *Don Juan*. Tradiční látka, modernizovaná a ironicky traktovaná, mu umožnila rozehrát v hrdinových příbězích všechny polohy životního postoje, jimiž prošla jeho lyrika. Časopisecky uveřejňoval G. též fejetony, zvláště o zážitcích z pobytů v cizině, o umění a politice. Jako v celé jeho tvorbě skrývá se tu pod výrazovou prostotou a humorně zlehčujícím tónem mravní vážnost a pronikavý kritický pohled autora, jenž stál ve své době zdánlivě na okraji náročnějšího uměleckého snažení, jenž však předjal pozdější snahy o autentičnost básnické výpovědi a s ní spojený nonkonformismus.

PSEUDONYMY, ŠIFRA: Catilina (student. čas. Lucerna), Franta, J. Štika (Švanda dudák 1896), Norbert Čížek (Večery), Robert Čížek, St. Pára (Karikatury); F. G. ■ PŘÍSPĚVKY in.: Chuďas; Karikatury; Komuna; Kramerius; Letáky; Lid. noviny (od 1911); Lumír (od 1903); Moderní revue (od 1900); Nár. obzor (od 1911); Nová omladina (1907 fejetony z Paříže); Nový kult (od 1899); Práce; Rozhledy (od 1903); Rudé květy (od 1902); Šibeničky (od 1904); Švanda dudák (od 1896); Večery Lid. novin (od 1911; veršovaný román Don Juan); Zlatá Praha (od 1911); Zvon (od 1911). — Kresby od 1902 in.: Karikatury; Nový kult; Rudé květy; Šibeničky; Večery Lid. novin; ilustrace in.: K. Havlíček Borovský: Křest sv. Vladimíra (1904); K. Horký: Paličovy sloky (1905). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Po nás at' přijde potopa! (BB 1901); Radosti života (BB 1903); Cesta do hor a jiné povídky

(1914); — posmrtně: Nové verše (1919); Don Juan (R ve verších, 1924, čas. 1912); Přístav manželství (D 1928 in Spisy 3, prem. 1926). — *Výbory*: Z díla F. G. (1952, usp. F. Buriánek); Má píseň ze sna budívá (1955, usp. F. Buriánek); Básně (1957, usp. M. Kundera); Tichý život a jiné prózy (1967, usp. B. Svozil); Radosti života (1974, usp. B. Svozil). — *Souborné vydání*: Spisy F. G. (nakl. Fr. Borový, 1926–28, 3 sv., ed. M. Hýsek). ■ KORESPONDENCE: Korespondence Leoše Janáčka s libretisty Výtětů Broučkových (L. Janáčkoví z 1912–13; 1950, usp. A. Rektorys). ■

LITERATURA: ■ ref. Po nás ať přijde potopa!: an., Akademie 1900/01; A. Novák, Rozhledy 1901/02 ■; ■ ref. Radosti života: V. Dyk, Moderní revue 1902/03, sv. 14, č. 10 a 11; F. X. Hodáč, Přehled 1902/03; E. Sokol, Rozhledy 1902/03; L., Zvon 1902/03; R. Hašek, Moderní život 1903/04 ■; an.: K. H. Borovský: Křest sv. Vladimíra (o G. ilustracích), Přehled 1903/04; -fer.: ref. Cesta do hor a jiné povídky, Zvon 1913/14; ■ ref. Nové verše: A. N. (Novák), Lumír 1919/20; J. Krecar, Moderní revue 1918/19; J. H., PL 27. 7. 1919; Š. Jež: Čtyřicátníci, Cesta 1919/20 ■; J. Hora: F. G., Kmen 1919/20 → Poezie a život (1959); Č. Jiřina: Zapadlé jiskry (vzpomínka), LidN 1. 11. 1920; ■ ref. Don Juan: B. Polan, Nové Čechy 1923/24; A. N. (Novák), LidN 16. 5. 1924; M. Pujmanová-Hennerová, Tribuna literární a umělecká 1924; B. V. (Václavěk), NO 24. 4. 1924 ■; M. Hýsek: F. G. dramatik, Cesta 1924/25; J. V. Sedlák: Poezie sociální, Kritika 1925; A. N. (Novák): Básnický odkaz F. G., LitN 24. 10. 1926; A. Heinrich: O F. G. (vzpomínka), LidN 22. 11. 1926–13. 12. 1926; Č. (K. Červinka): ref. Přístav manželství, Zvon 1926/27; M. Majerová, H. Malířová, J. Pečírka, V. Dyk in Katalog souborné výstavy karikatur a obrazů F. G. (1927); jč (Fr. Čapek): Pražské výstavy. Výstava obrazů a karikatur F. G., LidN 2. 11. 1927; J. S. Machar: Básník F. G., in Oni a já (1927); J. R. Marek: Smutný cynik, Rozpravy Aventina 1927/28; K. Neumannová: O F. G., Rozpravy Aventina 1927/28; S. K. Neumann: O F. G. Trochu vzpomínek, Lit. rozhledy 1927/28 → Vzpomínky (1931); M. Hýsek in Spisy F. G. 3 (1928); H. Malý: Hlasy našich čtenářů (vzpomínka na G. pobyt v Příbrami), Lit. rozhledy, 1927/28; L. Blatný: G. povídky, Lit. svět 1927/28; M. Majerová: Francesco Farniente, Kmen 1928/29; S. K. Neumann: F. G. Úvodní slovo k večeru, Rozpravy Aventina 1928/29 → Vzpomínky (1931); J. Tráger: Osobnost F. G., Kalendář českožidovský 1929/30; J. Mach: Z posledních dnů F. G., LidN 4. 6. 1932 → F. G.: Radosti života (1974); F. X. Šalda: Několik myšlenek na téma básník a politika, ŠZáp 1933/34; F. Buriánek in Z díla F. G. (1952) + Bezruč, Toman, Gellner, Šrámek (1955); M. Kundera in F. G.: Básně (1957); M. Červenka: F. G. a šantánová píseň, in Symboly, písně a mýty (1966); B. Svozil: Slovo úvodem, in F. G.: Tichý život a jiné prózy (1967) + Zpověď dítěte svého

věku, in F. G.: Radosti života (1974); J. Skarlantová: O G. kreslíři, in F. G.: Radosti života (1974); M. Naušová: Satirik generace buřičů, ČLit. 1975.

pb

## Wolfgang Gerle

Působnost 1770–1792

Pražské knihkupectví a nakladatelství josefínské éry; jedno z vydavatelských center osvícenské vědecké literatury.

Majitel W. G. (\* 1744) uváděn v literatuře i pod jm. Wolfgang Christian (Volfgang Kristián) G. Otec pražského německého spisovatele Wolfganga Adolfa G. (1781–1846). Do Prahy přišel z Frankfurtu n. Mohanem, 1770 se stal pražským měšťanem a knihkupcem, v následujících letech zednářským velmistrem. Při knihkupectví rozvíjel rozsáhlou nakladatelskou a kulturněorganizační aktivitu; 1777 založil v Karolinu první pražský čtenářský a vzdělávací kroužek (Learned Club), otevřel také první čítárnu novin a časopisů, zvl. zahraničních (Lesekabinett, v Celetné ul. 22), 1781 zřídil půjčovnu knih, od 1784 pořádal měsíční knižní aukce. Široký rozmach jeho nakladatelské činnosti vyústil do finanční krize, 1791 a 1792 byly uspořádány dražby jeho knihkupectví. Na zač. 90. let vystoupil ze zednářské lóže, aby nepoškodil její pověst úpadkem svého podniku. Po jeho likvidaci pracoval jako soudní znalec (dolož. 1818), ve vysokém stáří byl postižen duševní chorobou. — W. G. sídlil na Starém Městě pražském v Ungeltu v domě U Ježíška (čp. 138, nyní 683), obchod měl v Jezuitské ul. 496 (Karlova 186). Po dražbě knihkupectví byl zbytek knih odstěhován do Řetězové ul. Vydané publikace označoval W. G. svým jménem nebo firemními názvy: *Gerlische Buchhandlung*, *Verlag der Gerlischen Buchhandlung*, *Officina W. G.*, *Gerlovské knihkupectví*. — Bratr Andreas (Ondřej) G. byl knihkupcem na Malé Straně a měl půjčovnu knih.

Působení W. G. spadá do éry spoluvlády a vlády Josefa II. a je charakterizováno při-